

УДК 378.016:81'243

<https://doi.org/10.28925/2312-5829/2024.3.5>

Анастасія ПТУШКА,

завідувачка кафедри іноземних мов
Харківського національного
автомобільно-дорожнього університету,
кандидатка філологічних наук, доцентка,
м. Харків, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-3177-5370>

e-mail: ptushkaanastasia@gmail.com

СУТЬ ТА СТРУКТУРА ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглянуто той факт, що в сучасних державних стандартах вищої освіти з низки напрямів підготовки студентів технічних спеціальностей володіння іноземною мовою представлено відразу у двох компетенціях. При цьому якщо раніше метою навчання іноземної мови у ЗВО було формування іншомовної комунікативної компетентності й усіх складових у соціально-побутовій і соціокультурній сферах спілкування, то нині увагу зацікавлено, зокрема, на професійній сфері спілкування.

Виявлено, що таке розширення сфер використання іноземної мови як засобу спілкування сприяло по-значенню формування професійної іншомовної комунікативної компетентності як однієї з основних цілей навчання професійної іноземної мови студентів технічних спеціальностей. Водночас вчені так і не дійшли єдиної думки щодо структури та компонентного складу професійної іншомовної комунікативної компетентності.

Розглянуто історію питання, запропоновано структуру та компонентний склад професійної іншомовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей. У структурному плані професійна іншомовна комунікативна компетентність здобувачів вищої освіти включає два компоненти — іншомовний комунікативний та професійний. Перший складається з п'яти субкомпетенцій: лінгвістичної, мовної, соціокультурної, компенсаторної та навчально-пізнавальної. Професійний компонент включає знання у конкретній сфері професійної діяльності та професійні види діяльності фахівців відповідного напрямку підготовки. Досліджено, що цей компонент багато в чому визначатиме зміст навчання компонентів іншомовної комунікативної компетентності, додаючи у навчальний процес професійно орієнтований предметний зміст, що відображає особливість фахівців у технічній сфері.

Крім того, встановлено, що як рівнева категорія професійна іншомовна комунікативна компетентність студентів складається з п'яти компонентів: ціннісно-мотиваційного, когнітивного, операційного, комунікативного, рефлексивного, зміст яких докладно висвітлено у нашій розвідці.

Ключові слова: предметно-мовне інтегроване навчання, технічні спеціальності, професійна компетентність, іншомовна комунікативна компетентність.

© А. Птушка, 2024

Вступ. У дисциплін «Іноземна мова» та «Професійна іноземна мова» у ЗВО основними цілями навчання є розвивальна, виховна та навчальна. Навчальна мета передбачає подальше формування всіх компонентів іншомовної комунікативної компетентності з рівня B1 (порогового рівня — рівня закінчення середньої загальноосвітньої школи) до рівня B2 (порогово-

го просунутого) у соціально-культурній та соціально-побутовій сферах спілкування. Крім того, студенти також мають сформувані професійну іншомовну компетентність. При цьому формування всіх компонентів іншомовної комунікативної компетентності досить докладно описано в наукових роботах. Визначено підходи, методи та прийоми, а також предметно-тематичний зміст

навчання студентів ЗВО іноземної мови для міжособистісного спілкування у зазначених сферах.

Проблема формування професійної іншомовної комунікативної компетенції все ще продовжує становити інтерес для наукової дискусії. Викликано це, на наш погляд, двома основними причинами. По-перше, тим, що в методиці застосовують три різні за своєю цільовою установкою підходи до навчання професійної іноземної мови (іноземна мова для спеціальних цілей, інтегроване предметно-мовне навчання та викладання профільних дисциплін іноземною мовою). По-друге, предметно-тематичний зміст навчання студентів, а також комплекс професійно орієнтованих завдань, що відображають майбутню професійну діяльність випускників нелінгвістичних напрямів підготовки, які змінюватимуться залежно від прямої підготовки та профілю навчання. Розглянемо докладніше наукові дослідження вчених.

Мета. Обґрунтування структури іншомовної професійної компетентності студентів технічних спеціальностей та змісту кожного з компонентів.

Методологія. В основу дослідження покладено системний та порівняльний науковий підхід. Для досягнення мети дослідження використано комплекс дослідницьких методів, а саме: теоретичних — структурно-функціональний, порівняльно-зіставний, аналіз теоретичних праць з проблеми дослідження; систематизація, зіставлення, узагальнення, що дає змогу аргументовано розкрити сутність проблеми та сформулювати її вирішення.

Виклад матеріалу та основні результати. Своєю появою термін «комунікативна компетентність» завдячує американському філософу та лінгвісту Н. Хомському. У роботі «Аспекти теорії синтаксису» вчений запропонував термін «лінгвістична компетентність» (linguistic competence), описуючи мовну компетентність «ідеального» носія мови (N. Chomsky, 1965). Погляди вченого зазнали різкої критики іншим відомим американським соціолінгвістом Д. Хаймсом (D. Hymes, 1972), який говорив про вплив соціального та культурного контексту комунікації на процес спілкування між людьми. Інтерес науковців до природи комунікативної компетентності сприяв розробці кількох моделей іншомовної комунікативної компетентності, які досі використовуються у різних куточках світу, відбиваючи відданість наукових шкіл тій чи іншій моделі. Усі моделі були розроблені з лінгводидактичною метою для якісних змін у процесах навчання іноземної мови, а також контролю іншомовних здібностей учнів та студентів.

Одразу слід зазначити, що у цій роботі використовується таке розуміння термінів «компетенція» і «компетентність». Зокрема, компетенція — це «сукупність взаємозалежних якостей особистості (мотивація, знання, вміння, нави-

чки, способи діяльності), що задаються стосовно певного кола предметів і процесів, необхідних для якісної та продуктивної діяльності стосовно них», а компетентність — «володіння, людиною відповідною компетенцією, що включає її особистісне ставлення до неї та до предмета діяльності». Разом з тим у роботі послугуваватимемося терміном «іншомовна комунікативна компетентність», що позначає здатність і готовність вживати іноземну мову як засіб спілкування у зв'язку з тим, що це поняття уже давно утвердилося в методиці навчання іноземних мов і використовується вченими в цій сфері з 1980-х років (Vasilieva, 2020).

Найпершою моделлю іншомовної комунікативної компетентності була модель канадських дослідників М. Каналя та М. Суейн. Автори виділили в ній три компоненти: граматичну компетенцію, соціолінгвістичну компетенцію та компенсаторну компетенцію (strategic competence). Слід зазначити, що, судячи з опису, термін «граматична компетенція» був значно ширшим за своїм лінгводидактичним змістом, ніж його традиційне розуміння. Цей тип компетенції включав і володіння студентами граматичними правилами, і лексику, і правилами орфографії, і правилами фонології. «Соціолінгвістична компетенція» означає «здатність індивіда використовувати іноземну мову у різних соціальних контекстах», включаючи стиль, мовний реєстр, формат спілкування тощо. Користуючись знаннями про соціальний чи культурний контекст комунікації, студенти роблять вибір на користь мовного реєстру, стилю, формату спілкування тощо. В основу виділення компенсаторної компетенції лягло дослідження С. Савіньєн, присвячене комунікативному навчанню студентів ЗВО іноземної мови. У процесі навчання останні мали вживати фрази типу «Вибачте», «Повторіть, будь ласка», «Поясніть іншими словами» для заповнення інформаційних прогалів під час спілкування.

Пізніше, 1983 р., М. Каналь доопрацював і підкоригував трикомпонентну модель іншомовної комунікативної компетентності, виділивши четвертий компонент — мовленнєву компетенцію (discourse competence). Остання становить здатність студентів робити іншомовне мовленнєве висловлювання.

Модель іншомовної комунікативної компетентності М. Каналя та М. Суейн набула широкого поширення у світі як перша вдала спроба представити конструкт іншомовної комунікативної компетентності. У 1983 та 1997 роках С. Савіньйон висловив свою прихильність цій моделі та представила чотири компоненти іншомовної комунікативної компетентності у вигляді перевернутої піраміди (Hamidova, 2020). Таке графічне зображення, на думку С. Савіньйона, символізує природу комунікативної компетентності. Це рівнева категорія. Вона постійно зростає і розви-

вається в міру формального вивчення іноземної мови або її використання як засобу спілкування.

Комунікативна компетентність починається з компенсаторного та соціолінгвістичного компонентів, а саме з мотивації та бажання вивчати іноземну мову й культуру країни мови, що вивчається, а також зі знань про культуру країни мови, що вивчається, а вже потім додається граматичний, мовленнєвий та компенсаторний компоненти. Автор пояснює це тим, що на момент вивчення іноземної мови з інших джерел, якими може служити телебачення, книги, газети тощо, студенти вже мають сформовані уявлення про іншомовну дійсність. Іноді це реальні уявлення, пов'язані з політичною системою, географічними відомостями, історичними віхами, іноді це сформовані стереотипи про культуру, народ та його поведінку. Ця позиція також знайшла своє відображення у багатьох роботах інших вчених, що присвячені соціокультурній компетентності. Науковці неодноразово стверджували, що навчання учнів та студентів іноземної мови й культури країни мови, що вивчається, не починається з «абсолютного нуля». Прийшовши до навчального класу, здобувачі освіти вже мають певні знання щодо цього. Нерідко ці базові початкові знання є мотивацією для подальшого вивчення мови з метою спілкування з її носіями.

Своєю чергою, європейський учений Ян Ван Ек у рамках проекту Ради Європи зі створення єдиного загальноєвропейського освітнього простору розробив «загальноєвропейську» модель іншомовної комунікативної компетентності. Автор виділив шість складових: мовну (linguistic), мовленнєву (discourse), соціальну (social), соціокультурну (sociocultural), соціолінгвістичну (sociolinguistic), компенсаторну (strategic) компетентності (Zubkov, 2022). Очевидно, що дослідник підкоригував модель М. Каналя та М. Суейн, розширивши та уточнивши деякі компоненти. Зокрема, Ян Ван Ек замість терміна «граматична компетентність» запропонував «мовна компетентність», який більш коректно та повно репрезентує понятійний зміст поняття та не обмежується іншомовною граматикую. Соціолінгвістичну компетентність він поділив на три складові: соціальну, соціокультурну та безпосередньо соціолінгвістичну, що, як нам здається, також дуже правильно. Соціокультурна компетентність — володіння культурою країни мови, що вивчається, соціальна компетентність — здатність виконувати соціальні ролі при комунікації (студенти, викладач, батько, дитина тощо), соціолінгвістична — здатність змінювати мовну форму висловлювання залежно від вибраного соціального чи культурного контексту промови. Спеціально зазначимо, що з численних моделей іншомовної комунікативної компетентності соціальна компетентність є тільки в моделі Вана Ека. Наскільки це виправдано і наскільки це необхідно для нав-

чання іноземної мови, питання є досить спірним. Соціальна роль визначається контекстом ситуації. У зв'язку з цим соціокультурної компетентності цілком достатньо для того, щоб за допомогою соціолінгвістичної компетентності варіювати іншомовне мовленнєве висловлювання. Проте модель іншомовної комунікативної компетентності Вана Ека лягла в основу багатьох досліджень європейських авторів, що присвячені методиці навчання іноземних мов.

У більшості сучасних досліджень модель іншомовної комунікативної компетентності включає п'ять компонентів: мовний, розмовний, соціокультурний, компенсаторний та навчально-пізнавальний. Слід лише додати те, що соціокультурна компетентність не зациклюється виключно на культурі країни мови, що вивчається. Більшість науковців (Коваленко, 2008; Хвалибога, 2023; Юхно, 2022 та ін.) стверджує, що учні та студенти поряд з культурою країни мови, що вивчається, повинні також вивчати засобами іноземної мови й культуру рідної країни, краю, міста тощо. Це необхідно для того, щоб повною мірою оцінити аспекти культури країни досліджуваної мови, аби бути здатним виступати представником рідної країни та рідної культури.

Понятійний зміст п'ятого компонента зводиться до того, що в процесі навчання студенти повинні сформувати навички самоосвіти як у галузі іноземної мови, так і використовуючи останню як пізнання. Крім того, іноземна мова як об'єкт вивчення має свої характерні відмінності. Формування навчально-пізнавальної компетентності дасть змогу студентам самостійно в поза аудиторний час вивчати мову.

Слід зазначити, що багато вчених пропонувало свої авторські моделі іншомовної комунікативної компетентності, акцентуючи увагу на тому чи іншому її компоненті. Проте принципів відмінностей та кардинально нових компонентів ці моделі не містили.

За останні роки з'явилося також кілька робіт, у яких вченими висувалася ідея об'єднання двох різних за своєю природою компетентностей: іншомовної комунікативної та міжкультурної. Остання становить здатність особистості взаємодіяти з представниками різних країн та культур без прив'язки до конкретної іноземної мови чи культури. В одній зі своїх робіт, присвячених навчання студентів міжкультурного іншомовного спілкування, К. Безукладников (Bezukladnikov 2014) справедливо стверджує, що міжкультурна та іншомовна комунікативна компетентність, безумовно, тісно взаємопов'язані, але все ж таки є різними за своєю природою. Іншомовна комунікативна компетентність прив'язана до конкретної мови. Автор наводить приклади того, як можна мати іншомовну комунікативну компетентність в галузі однієї іноземної мови й не володіти цим видом

компетентності в галузі іншої. Міжкультурна компетентність — це інший вид компетентності, який формується на матеріалі конкретної мови, але не прив'язаний до неї. Це універсальні вміння взаємодіяти з представниками різних країн та культур.

А. Зубков у своєму дослідженні запропонував зміст навчання міжкультурної компетентності, виділивши номенклатуру міжкультурних умінь. До них, зокрема, автор зараховує такі: «ініціювати міжкультурний діалог, інтерпретувати культурні факти та події, виявляти культурні подібності та відмінності між представниками різних культурних груп, вирішувати культурні конфлікти, знаходити та визначати ситуації міжкультурних конфліктів, критично оцінювати контактуючі культури з позиції їх власних систем цінностей, виступати як представник рідної країни/культури» (Zubkov, 2022). Очевидно, що ці вміння є універсальними й можуть бути використані у навчанні будь-якої іноземної мови. Ця номенклатура умінь лягла основою відбору змісту навчання міжкультурної компетентності у роботах інших авторів. Аналізуючи ці праці, більшість науковців доходять висновку про те, що такий зміст навчання іноземної мови готує студентів до міжкультурної взаємодії в «парникових умовах», коли представники контактуючих культур бажають спілкуватися на кшталт «діалогу культур». Проте сучасний світ, поряд із «діалогом культур», визначається і «не-діалогом культур», коли у суспільстві процвітає культурна нерівність, культурна агресія та культурний вандалізм. Тож дослідники вважають за необхідне навчати учнів та студентів міжкультурним умінням в умовах «не-діалогу культур». До таких умінь вони зараховують: «а) уникати міжкультурного конфлікту; б) придатувати міжкультурний конфлікт; в) досягати компромісу у міжкультурному конфлікті; г) переконувати учасників міжкультурного конфлікту у своїй правоті» (Zhernovnykova, 2019; Sandal, 2020; Zhernovnykova, 2020).

Іншомовна комунікативна та міжкультурна компетентності продовжують формуватися у студентів нелінгвістичних напрямів підготовки з рівня В1 до В2 під час опанування дисципліни «Іноземна мова». Остання традиційно викладається в 1 або 1 та 2 семестрах залежно від ЗВО й напрямку підготовки. Крім того, у 2/3 та 4 семестрах студенти вивчають дисципліну «Професійна іноземна мова», метою якої є формування професійної іншомовної комунікативної компетентності або компетентності використовувати іноземну мову в професійній сфері спілкування.

У науковій літературі є великий корпус досліджень, присвячених опису поняття та відбору змісту навчання професійної іншомовної комунікативної компетентності. У наукових розвідках можна натрапити на різні терміни, що позначають, по суті, той самий вид компетентності.

При цьому багато дослідників у своїх визначеннях відображало специфіку майбутньої професійної діяльності студентів конкретного напрямку підготовки.

Так, Ж. Сандал визначає професійну комунікативну компетентність як інтегративне поняття, що включає «такі вміння, як уміння вільно володіти репертуаром професійних мовних жанрів, уміння чітко виконувати свою соціальну роль у професійному спілкуванні» (Sandal, 2020).

А. Зубков визначає цей вид компетентності як «складову професійної компетентності та взаємозв'язок лінгвістичних знань, професійних та комунікативних умінь та навичок, необхідних для здійснення комунікативної діяльності в рамках професійної сфери спілкування» (Zubkov, 2022).

С. Гамідова визначає професійну комунікативну компетентність як «інтегральну характеристику ділових та особистісних якостей фахівця даного профілю, в якій відображається рівень засвоєних ним спеціальних знань, умінь, досвіду, достатніх для формування у нього професійного мислення, здатності відстоювати свою точку зору в різних соціальних та лінгвістичних умовах» (Hamidova, 2020).

К. Безукладников на основі аналізу низки робіт учених резюмує таке: «готовність до професійної взаємодії засобами іноземної мови досягається поєднанням професійних знань, мовної компетенції та соціально-поведінкового чинника та реалізується на основі єдності предмета діяльності та спрямованості на вирішення професійно значущої задачі» (Bezukladnikov, 2014).

К. Елдер дав таке визначення професійної іншомовної комунікативної компетентності: «якість особистості, що інтегрує професійні знання зі знаннями в галузі іноземної мови (що стосуються аспектів спілкування у професійній галузі) та комунікативними вміннями як рідною, так і іноземною мовами» (Elder, 2017).

Вивчення цих та багатьох інших визначень терміна «професійна іншомовна комунікативна компетентність» дає змогу дійти таких висновків. По-перше, всі існуючі визначення цього поняття, багато з яких відображає різні аспекти професійної діяльності та формування професійних компетенцій випускників ЗВО, не суперечать одне одному. Кожне з тлумачень по-своєму здійснює певний внесок у загальне розуміння цього складного й комплексного поняття. По-друге, професійна іншомовна комунікативна компетентність є невід'ємною складовою професійної компетентності спеціаліста. Саме тому багато вчених у своїх тлумаченнях зазначає, що цей вид компетентності — це інтегративна якість особистості. По-третє, безумовно, професійна іншомовна комунікативна компетентність формується на стику іншомовної комунікативної компетентності та професійної компетентності. Тому в структурному плані вона

матиме дві складові: предметну — що стосується професії та професійної діяльності випускників, та іншомовну — що належить до оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування. По-четверте, при формуванні професійної іншомовної комунікативної компетентності велике значення матиме конкретний підхід до навчання професійної іноземної мови, що використовуватиметься у навчальній групі. Враховуючи те, що професійна іншомовна комунікативна компетентність — це інтегративна здатність особистості, її формування відбуватиметься як у рамках дисципліни «Іноземна мова» чи «Професійна іноземна мова», так і під час вивчення інших предметів професійної спрямованості. Це означає, що іноземна мова має виступати одночасно як засіб навчання і як мета навчання. При цьому вибраний підхід до навчання з дисципліни «Професійна іноземна мова» повинен максимально створювати умови для міждисциплінарної інтеграції.

У цьому дослідженні на основі аналізу наукової літератури ми пропонуємо таке визначення професійної іншомовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей — це інтегративна якість особистості, що визначає здатність та готовність використовувати іноземну мову у професійній діяльності як засіб спілкування у професійній сфері, засіб пізнання та засіб розв'язання професійних завдань.

У структурному плані змісту, як було зазначено вище, професійна іншомовна комунікативна компетентність включає дві складові: професійно орієнтовану та іншомовну комунікативну компетентність.

У науковій літературі в структурному плані іншомовна професійна комунікативна компе-

тентність детально була представлена у роботах А. Зубкова (Zubkov, 2022). Вчений запропонував у рамках цього виду компетентності виділити два блоки: лінгвістичний та професійний. Перший включає професійно орієнтовану лінгвістичну, соціокультурну, прагматичну та стратегічну компетенції, а другий — професійні: когнітивну та операційно-технологічну компетенції. Когнітивна компетенція становить суму знань та вмінь їх використовувати в іншомовній діяльності. Операційно-технологічна — здатність застосовувати наявні професійні знання у професійно орієнтованій комунікації іноземною мовою. Актуалізація блоків відбувається почергово чи водночас у міру розв'язання професійних завдань. На думку автора, лінгвістичний блок може бути сформований у процесі вивчення предмета «Професійна іноземна мова». Водночас, у разі коли у ЗВО викладаються професійні дисципліни іноземною мовою, цей блок може бути значно збагачений. Лінгвістичний блок має більшу інваріантність порівняно з професійним. Таким чином при зміні спеціальності або напрямку підготовки у студентів вже буде сформовано іншомовну комунікативну компетентність на належному рівні (лінгвістичний блок), необхідно лише приділити увагу формуванню професійного блоку.

У нашому дослідженні на прикладі напрямку підготовки студентів технічних спеціальностей ми висвітлюємо своє розуміння структури професійної іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних напрямів підготовки, яка у змістовному плані містить два компоненти: іншомовний комунікативний та професійний (рис. 1).

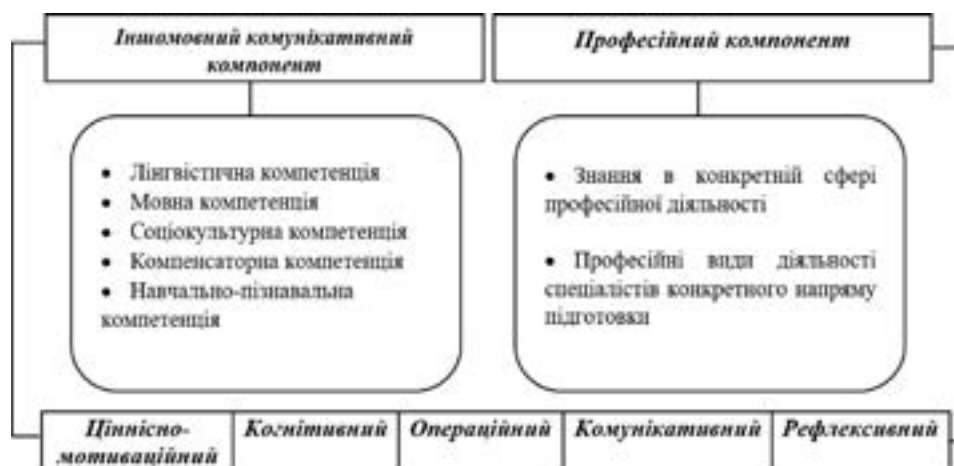

Рис. 1. Структура професійної іноземної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей

Професійний компонент багато в чому визначатиме зміст навчання компонентів іноземної комунікативної компетентності, додаючи у цей процес професійно орієнтований предметний зміст, що відображає особливості фахівців у технічній галузі. Зокрема:

- лінгвістична компетенція у професійній сфері спілкування включатиме професійну лексику технічної сфери та дискурсивні конструкції, особливості граматичного устрою мови у цій конкретній професійній сфері спілкування;

- *мовна компетенція* включатиме особливості когезії та когерентності усного та письмового висловлювання цієї професійної сфери спілкування, предметний зміст навчання видів мовної діяльності, що відображає специфіку мовної діяльності фахівців у технічній галузі;
- *соціокультурна компетенція* включатиме знання про соціальний та культурний контекст комунікації у конкретній професійній сфері, а також здатність соціокультурно прийнятно здійснювати цю професійну комунікацію;
- *компенсаторна компетенція* у професійній сфері передбачає використання стратегій заповнення інформаційних прогалів, прийнятих та поширених у конкретній професійній сфері спілкування;
- *навчально-пізнавальна компетенція* у професійній сфері означає здатність студента під час навчання у ЗВО, а також протягом усього життя продовжувати підвищувати свою компетентність у професійній сфері засобами іноземної мови, самостійно вибудовувати індивідуальну траєкторію самонавчання для підвищення професійної компетентності.

Таким чином, при формуванні професійної іншомовної комунікативної компетентності студентів професійна складова (знанневий та діяльнісний компоненти), що відображає специфіку майбутньої професійної діяльності фахівців у технічній галузі, пронизує всі компоненти іншомовної комунікативної компетентності, визначаючи як предмет та зміст іншомовної діяльності.

Професійна іншомовна комунікативна компетентність студентів технічних спеціальностей включає п'ять компонентів:

- *ціннісно-мотиваційний* — визначає наявність у студентів технічних спеціальностей ціннісних орієнтацій та мотивів опанувати професійну іноземну мову й використовувати її як засіб спілкування у професійній сфері, засіб освіти та самоосвіти з метою підвищення професійної компетентності;
- *когнітивний* — передбачає наявність знань як у галузі іноземної мови (лексика, грама-

тики, фонетики, соціокультурного компоненту змісту навчання), так і у сфері майбутньої професійної діяльності;

- *операційний* — визначає здатність до використання здобутих знань у технічній галузі в практичній професійній діяльності незалежно від мови спілкування (іноземна мова при цьому виступатиме не метою навчання, а виключно засобом спілкування та розв'язання професійних завдань);
- *комунікативний* — передбачає володіння видами іншомовної діяльності у сфері професійного спілкування, а також особливостями усного та письмового професійного дискурсу;
- *рефлексивний* — визначає здатність студентів технічних спеціальностей аналізувати свою професійну діяльність, використовуючи іноземну мову як засіб спілкування, навчання та пізнання у професійній сфері.

Висновки. Дослідивши питання щодо структури іншомовної професійної компетентності студентів технічних спеціальностей, можемо дійти висновку про те, що у структурному плані професійна іншомовна комунікативна компетентність студентів включає два компоненти: іншомовний комунікативний та професійний. Іншомовний комунікативний складається з п'яти субкомпетенцій: лінгвістичної, мовної, соціокультурної, компенсаторної та навчально-пізнавальної. Професійний компонент передбачає знання у конкретній сфері професійної діяльності та професійні види діяльності фахівців конкретного напрямку підготовки. Він багато в чому визначатиме зміст навчання компонентів іншомовної комунікативної компетентності, додаючи у цей процес професійно орієнтований предметний зміст, що відображає особливість фахівців у технічній сфері. Крім того, встановлено, що як рівнева категорія професійна іншомовна комунікативна компетентність студентів складається з п'яти компонентів: ціннісно-мотиваційного, когнітивного, операційного, комунікативного, рефлексивного.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у вивченні розвитку змісту та особливостей формування іншомовної компетентності студентів технічних спеціальностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваленко О. Формування компетентнісного підходу до вивчення іноземних мов. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2008. № 3. С. 28–34.
2. Хвалибога Т.І., Паласюк М.І. Особливості і перспективи формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів закладів вищої освіти. *Медицина освіти*, 2023. № 4. С. 94–98. DOI: <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2022.4.13639>
3. Юхно Н. Суть та структура іншомовної комунікативної компетентності фахівців. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2022. Вип. 51. С. 113–119. DOI: <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2022-51-13>

4. Zubkov, A. Professional Foreign Language Competence of Technical Students: Content, Structure and Formation. *Integrating Engineering Education and Humanities for Global Intercultural Perspectives*. 2022. Pp. 503–510). https://doi.org/10.1007/978-3-030-47415-7_53
5. Bezukladnikov, K. E., Novosyolov, M. A., & Kruze, B. A. The international teacher's foreign language professional communicative competency development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2014, 154, 329–332. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.10.158>
6. Hamidova, S., Ganiyeva, X. & Umarkulova, M. Development of professional competence in learning foreign languages for students of students of non-language higher education institutions. *EPRA International Journal of Research and Development (IJRD)*, 2020, 5(1), 193–195. <https://doi.org/10.36713/epra2016>
7. Hymes, D. (1972). On Communicative Competence. In J. Pride, & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics* (pp. 269–285). Harmondsworth: Penguin Books.
8. Elder, C., McNamara, T., Kim, H., Pill, J., & Sato, T. Interrogating the construct of communicative competence in language assessment contexts: What the non-language specialist can tell us. *Language & Communication*, 2017, 57, 14–21. <https://doi.org/10.1016/j.langcom.2016.12.005>
9. Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax* (50th ed.). The MIT Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt17kk81z>
10. Sandal, J.-U., Detsiuk, T., & Kholiavko, N. Developing foreign language communicative competence of engineering students within university extracurricular activities. *Advanced Education*, 2020, 7(14), 19–28. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.192411>
11. Vasilieva, P. Foreign language communicative competence: problems, approaches, searches and solutions. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*, 2020, (9), 98–108. <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2020-9-1-98-108>
12. Zhernovnykova, O. A, Nalyvaiko, O. O., Nalyvaiko, N. A. Formation of information and digital competence of future teachers in the context of the development of the New Ukrainian School: monograph “Theory and practice of introduction of competence approach to higher education in Ukraine” edit. I. M. Trubavina, S. T. Zolotukhina. Vienna: Premier Publishing. 2019, P. 208–216.
13. Zhernovnykova, O., Kovalenko, O., Mkrtychian, O., Zelenska, L. Evaluation of the professional teaching competence: chinese experience. *Journal of Education, Health and Sport*, 2020, 10(3), 199–207. <https://zenodo.org/record/3757294>

REFERENCES

- Kovalenko, O. (2008). Formuvannya kompetentnisnoho pidkhodu do vyvchennia inozemnykh mov [Formation of a competence approach to learning foreign languages]. *Inozemni movy v navchalnykh zakladakh*, 3, 28–34 [in Ukrainian].
- Khvalyboha, T. I., & Palasiuk, M. I. (2023). Peculiarities and Perspectives of the Foreign Language Communicative Competence Development in Students of Institutions of Higher Education. *Medychna osvita*, (4), 94–98 [in English]. <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2022.4.13639>
- Yukhno, N. (2022). Sut ta struktura inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti fakhivtsiv [The Essence and Structure of the Formation of Foreign Language Communicative Competence of Specialists]. *Scientific notes of the Pedagogical Department*, 51, 113–119 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2022-51-13>
- Zubkov, A. (2022). Professional Foreign Language Competence of Technical Students: Content, Structure and Formation. *Integrating Engineering Education and Humanities for Global Intercultural Perspectives* (pp. 503–510) [in English]. https://doi.org/10.1007/978-3-030-47415-7_53
- Bezukladnikov, K. E., Novosyolov, M. A., & Kruze, B. A. (2014). The International Teacher's Foreign Language professional Communicative Competency Development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 154, 329–332 [in English]. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.10.158>
- Hamidova, S., Ganiyeva, X. & Umarkulova, M. (2020). Development of professional competence in learning foreign languages for students of students of non-language higher education institutions. *EPRA International Journal of Research and Development (IJRD)*, 5(1), 193–195 [in English]. <https://doi.org/10.36713/epra2016>
- Hymes, D. (1972). On Communicative Competence. In J. Pride, & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics* (pp. 269–285). Harmondsworth: Penguin Books [in English].
- Elder, C., McNamara, T., Kim, H., Pill, J., & Sato, T. (2017). Interrogating the construct of communicative competence in language assessment contexts: What the non-language specialist can tell us. *Language & Communication*, 57, 14–21 [in English]. <https://doi.org/10.1016/j.langcom.2016.12.005>
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax* (50th ed.). The MIT Press. [in English]. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt17kk81z>

Sandal, J.-U., Detsiuk, T., & Kholiavko, N. (2020). Developing foreign language communicative competence of engineering students within university extracurricular activities. *Advanced Education*, 7(14), 19–28 [in English].

<https://doi.org/10.20535/2410-8286.192411>

Vasilieva, P. (2020). Foreign Language Communicative Competence: Problems, approaches, searches and solutions. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*, 9, 98–108 [in English].

<https://doi.org/10.31874/2520-6702-2020-9-1-98-108>

Zhernovnykova, O. A., Nalyvaiko, O. O., Nalyvaiko, N. A. (2019). Formation of information and digital competence of future teachers in the context of the development of the New Ukrainian School: *monograph "Theory and practice of introduction of competence approach to higher education in Ukraine"* edit. I.M. Trubavina, S. T. Zolotukhina. Vienna: Premier Publishing, pp. 208–216 [in English].

Zhernovnykova, O., Kovalenko, O., Mkrtychian, O., Zelenska, L. (2020). Evaluation of the Professional Teaching Competence: Chinese experience. *Journal of Education, Health and Sport*, 10(3), 199–207 [in English].

<https://zenodo.org/record/3757294>

Anastasiia PTUSHKA,

*PhD in Philology, Associate Professor,
Head of the Department of Foreign Languages,
Kharkiv National Automobile and Highway University,
Kharkiv, Ukraine*

<https://orcid.org/0000-0003-3177-5370>

e-mail: ptushkaanastasia@gmail.com

THE ESSENCE AND STRUCTURE OF FOREIGN LANGUAGE PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS OF TECHNICAL SPECIALTIES

The article examines the current state of higher education standards in technical specialties, which require students to demonstrate proficiency in two foreign languages simultaneously. At the same time, if previously the goal of foreign language learning in higher education institutions was to develop foreign language communicative competence and all components in the social, everyday and sociocultural spheres of communication, nowadays the attention is paid, in particular, to the professional sphere of communication.

It was found that such an expansion of the spheres of using a foreign language as a means of communication contributed to the designation of the formation of professional foreign language communicative competence as one of the main goals of teaching a professional foreign language to students of technical specialties. At the same time, scientists have not yet reached a consensus regarding the structure and component composition of professional foreign language communicative competence.

The history of the issue is considered, the structure and component composition of the professional foreign language communicative competence of students of technical specialties is proposed. Structurally, students' professional foreign language communicative competence includes two components: foreign language communicative and professional. Foreign language communicative consists of five sub-competencies: linguistic, language, socio-cultural, compensatory and educational-cognitive. The professional component includes knowledge in a specific field of professional activity and professional activities of specialists in a specific field of training. It has been investigated that this component will largely determine the content of training components of foreign language communicative competence, adding professionally-oriented subject content to the training process, which reflects the specialty of specialists in the technical field.

Furthermore, our research has identified five key components that comprise professional foreign language communicative competence of students as the level category: value-motivational, cognitive, operational, communicative, and reflective. Our study provides a comprehensive overview of these components.

Keywords: *subject-language integrated education, technical specialties, professional competence, foreign language communicative competence.*

Стаття надійшла до редакції 12.01.2024

Прийнято до друку 26.09.2024